

СИСТЕМА СТРАТЕГІЧНОГО ПЛАНУВАННЯ РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ ЯК УМОВА ДІЄВОГО ЕКОНОМІЧНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

УДК 332.12

Медвідь В. Ю.

Обґрунтовано систему стратегічного планування розвитку регіонів як умову дієвого економічного регулювання регіонального розвитку. У процесі здійснення економічного регулювання регіонального розвитку основну ініціативну і реалізаційну роль покликані відігравати державні органи влади й державні органи управління на регіональному рівні. Економічне регулювання регіонального розвитку реалізується у формах стратегій, прогнозів, стратегічних планів, регіональних програм, оперативних планів. У своїй єдності названі форми утворюють своєрідну багаторівневу систему стратегічного планування. Обґрунтовано, що дієве економічне регулювання регіонального розвитку стає можливим, коли використання кожного окремо інструменту (методу) супроводитиметься не лише формуванням, але й чітким дотриманням відповідних умов.

Ключові слова: економічне регулювання регіонального розвитку, стратегії, програми, прогнози, стратегічні плани, регіональні програми, оперативні плани.

СИСТЕМА СТРАТЕГИЧЕСКОГО ПЛАНИРОВАНИЯ РАЗВИТИЯ РЕГИОНОВ КАК УСЛОВИЕ ДЕЙСТВЕННОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ РЕГИОНАЛЬНОГО РАЗВИТИЯ

УДК 332.12

Медведь В. Ю.

Обоснована система стратегического планирования развития регионов как условие действенного экономического регулирования регионального развития. При осуществлении экономического регулирования регионального развития основную иницирующую и реализующую роль призваны играть государственные органы власти и государственные органы управления на региональном уровне. Экономическое регулирование регионального развития реализуется в формах стратегий, прогнозов, стратегических планов, региональных программ, оперативных планов. В своем единстве названные формы образуют своеобразную многоуровневую систему стратегического планирования. Обосновано, что действенное экономическое регулирование регионального развития становится возможными, когда использование каждого отдельно инструмента (метода) будет сопровождаться не только формированием, но и четким соблюдением соответствующих условий.

Ключевые слова: экономическое регулирование регионального развития, стратегии, программы, прогнозы, стратегические планы, региональные программы, оперативные планы.

**A SYSTEM OF STRATEGIC PLANNING OF DEVELOPMENT OF A REGION
AS A PREREQUISITE TO THE EFFECTIVE ECONOMIC REGULATION
OF THE REGIONAL DEVELOPMENT**

UDC 332.12

V. Medvid'

The system of strategic planning of the region development as a prerequisite for effective economic regulation of the regional development was substantiated. The economic regulation of the regional development being carried out, the state bodies of power and the regional bodies of power are to play the main initiating and implementing role. The economic regulation of the regional development is implemented in the forms of strategies, forecasts, strategic plans, regional programs and operation plans. Being integrated the above forms make up an original multilevel system of strategic planning. The effective economic regulation of the regional development has been proved to be possible when the use of a separate tool (method) is accompanied by both the formation and a clear observance of the corresponding conditions.

Keywords: economic regulation of regional development, strategies, programs, forecasts, strategic plans, regional programs, operation plans.

Лібералізація економічних відносин руйнує співвідношення дій основних суб'єктів сучасного економічного розвитку: державних органів влади, органів місцевого самоврядування, суб'єктів господарювання та інших учасників (суспільних організацій, населення та ін.). Як наслідок, посилюються суперечності та кризові прояви в економіці. За таких умов підвищуються значення та роль економічного регулювання регіонального розвитку, головною метою якого стає вибір та реалізація стратегічних пріоритетів розвитку окремого регіону. Тому важливим завданням на сьогодні стає обґрунтування науково-теоретичних підходів до визначення особливостей економічного регулювання регіонального розвитку, які враховують специфічні риси регіональних соціально-економічних систем. Причому однією з умов дієвого економічного регулювання регіонального розвитку стає формування багаторівневої системи стратегічного планування розвитку регіонів у формах стратегій, прогнозів, стратегічних планів, регіональних програм, оперативних планів.

Теорії та практиці управління й економічного регулювання розвитку регіонів присвячено багато праць. Різні аспекти економічного регулювання регіонального розвитку розглядалися в працях таких закордонних вчених: Пчелінцева О. С., Любовного В. Я., Воякіної А. Б., які досліджують регулювання відтворення потенціалу території на основі регіональної політики; Татаркіна А. та Бочко В., котрі визначали роль місцевого самоврядування в системі стратегій соціально-економічного розвитку Росії; О. Груздева та Поповича О. М., які у своїх працях досліджували стратегії розвитку регіону, визначали їх переваги та обґрунтовували технологію розробки тощо [1 – 4].

Серед вітчизняних вчених, насамперед, необхідно відзначити: Бабаєва В. М. [5], який досліджував регіональний економічний розвиток у контексті проведення економічних реформ; Гавкалово Н. Л. [6], яка досліджує сучасні особливості розвитку економіки регіонів України, та ін.

Разом із тим результати аналізу ступеня наукової обґрунтованості механізмів регулювання територіального розвитку дозволяють зробити висновок про те, що, незважаючи на наявність великої кількості публікацій у галузі вдосконалення економічного регіонального розвитку, невирішеними є ще ряд питань у галузі формування та реалізації системного підходу до стратегічного планування розвитку регіонів.

Мета статті – обґрунтування використання системи стратегічного планування розвитку регіонів як умови дієвого економічного регулювання регіонального розвитку.

Важливою умовою дієвого економічного регулювання розвитку регіонів виступає інституційне середовище, в якому цей інструментарій застосовується. Під інституційним середовищем в узагальненому вигляді розуміють соціальні інститути, які дозволяють досліджувати процеси, що постійно повторюються (відтворюються в суспільстві), і на їх основі виявляти об'єктивні закономірності. У сучасному розумінні саме соціальними інститутами є "правила гри", яких повинні дотримуватися всі учасники суспільних відносин, щоб поставлена перед ними мета стала реально досяжною.

При цьому і закономірності розвитку, і "правила гри" соціуму стають придатними для формалізації і віддзеркалення в економіко-математичних або економетричних моделях. На регіональному рівні такі процеси (відтворення) найбільшою мірою стають значущими для основних елементів продуктивних сил: природних, матеріальних і трудових ресурсів. Власне інституційне середовище дозволяє розглядати сучасні регіональні процеси комплексно і всебічно.

Важливою складовою інституційного середовища є збалансований розподіл відповідальності між державою, бізнесом і суспільством у забезпеченні мінімальних гарантій у процесі економічного регулювання регіонального розвитку. У даному випадку йдеться про створення ресурсних та організаційних умов для реалізації стратегії розвит-

ку і створення для населення умов та можливостей заробляти гроші й таким чином забезпечувати собі прийнятний рівень життя.

Державні органи влади і державні органи управління на регіональному рівні покликані відігравати основну ініціативну і реалізаційну роль у процесі здійснення економічного регулювання регіонального розвитку. Перш за все, вони мають бути головними під час відбору конкретних методів економічного регулювання, потім визначати можливі перспективи в територіальному розвитку, формувати масив основних заходів, спрямованих на досягнення поставлених цілей, забезпечувати координацію зусиль всіх учасників, організувати контроль і оцінювання ходу виконання відповідних рішень тощо [1, с. 67].

Серед основних завдань, які покликані вирішувати державні органи влади й управління, можна виділити: формування балансу сил розвитку регіону через створення умов для підвищення ділової активності та компенсацію відсутності цієї активності; забезпечення стійкого економічного та соціального розвитку відповідних територій; створення умов для формування самодостатніх у функціональному відношенні регіонів; не лише вирівнювання, але, й стимулювання розвитку економіки регіонів; створення ефективної як виробничої (у тому числі ринкової), так і соціальної інфраструктури; забезпечення однорідності економічного простору за допомогою рівномірного розміщення продуктивних сил у територіальному вимірі; підвищення рівня добробуту населення, що проживає в регіоні, забезпечення економічної та соціальної безпеки регіону і т. д. [2].

Економічне регулювання регіонального розвитку реалізується у формах стратегій, прогнозів, стратегічних планів, регіональних програм, оперативних планів. У своїй єдності названі форми утворюють своєрідну багаторівневу систему стратегічного планування (рисунок).

Система стратегій регіонального розвитку покликана пов'язати між собою перспективні плани розвитку всіх адміністративно-територіальних утворень. У визначенні стратегії і тактики розвитку регіонів важливо враховувати весь комплекс його взаємозв'язків як у вертикальному (центр – регіон – населений пункт), так і в горизонтальному аспекті (суміжні регіони, які взаємодіють).

Будь-яка стратегія повинна включати результати аналізу найбільш важливих проблем розвитку регіону, опис місця і ролі економіки області як у внутрішньодержавному, так і в міжнародному розподілі праці, перелік найбільш важливих заходів на 15 – 25 років [3; 4; 7; 8]. Стратегія поступального розвитку регіонів може складатися з місії (стратегічної мети розвитку регіону); стратегічних напрямів розвитку регіону і його територіальних складових (населених пунктів, територіально-адміністративних одиниць), сформульованих у вигляді цільових вимог, задоволення яких забезпечує досягнення стратегічної мети; стратегічних дій (заходів, яких вживають учасники процесу розробки і реалізації стратегій, за рахунок яких мають бути вирішені їх завдання для досягнення стратегічної мети). На основі таких стратегій вибудовується єдина логіка просторової конфігурації економічного та соціального розвитку не лише окремих регіонів, але й країни в цілому.

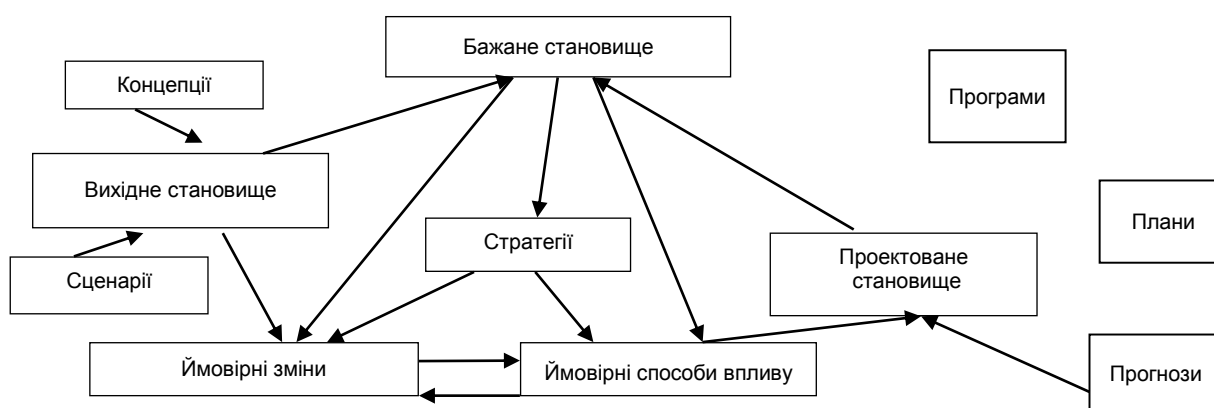

Рис. Схема взаємозв'язку елементів багаторівневої системи стратегічного планування розвитку регіонів (розроблено автором)

Система прогнозів розвитку регіонів є набором декількох варіантів можливих кількісних і якісних змін основних параметрів, що характеризують стан того чи іншого регіону (як території, як економічної системи і як економічного простору), кожен з яких є певною комбінацією припущень відносно ймовірних значень цих параметрів. У даному випадку прогнозом є наукове передбачення ймовірних шляхів розвитку регіону в далекому майбутньому. Система прогнозних розрахунків повинна включати набір прогнозно-аналітичних завдань, процедур і методик використання необхідної інформації для виявлення тенденцій розвитку регіонів. Одним із видів є форсайт, відмінність якого від детальних кількісних прогнозів, заснованих на екстрапо-

ляції тенденцій, що склалися, полягає в якісному прогнозуванні за пріоритетними напрямками розвитку, заснованому на широкому діапазоні експертних оцінок і думок.

Система стратегічних планів регіонального розвитку включає систему узагальнювальних макроекономічних показників і слугує довгостроковим орієнтиром і основою для діяльності учасників суспільних стосунків. У класичному розумінні стратегічним планом є своєрідний суспільний договір між усіма учасниками відносин (владними органами влади, бізнесом, різними соціальними групами населення), що діють на даній території, з приводу бачення майбутнього даної території і шляхів наближення до нього [9, с. 43]. У якості основних можуть виступати такі

інструменти стратегічного планування: організаційно-адміністративні (з використанням робочих груп, суспільних слухань – із залученням населення і громадських організацій в обговоренні, із залученням експертів і т. д.), фінансові (з пошуком і залученням інвесторів, з використанням державно-приватного партнерства, з розвитком кредитних можливостей, із запобіганням можливим фінансовим ризикам тощо), інституційні (зі створенням спеціальних структур планування), правові (з розробкою спеціальних нормативних актів). Необхідними ознаками системи стратегічного планування є щільний взаємозв'язок галузевих і територіальних рівнів управління розвитком регіону, а також тісна взаємодія між собою не лише структур управління (в аспекті адміністративно-територіальних утворень), але й документів, у яких відображаються можливі перспективи такого розвитку.

Система програм регіонального розвитку може складатися з регіональних програм розвитку територій, що відстають за рівнем основних економічних і соціальних індикаторів від середнього по країні, програм розвитку депресивних регіонів за допомогою диверсифікації їх господарського комплексу і програм розвитку пріоритетних галузей або окремих видів виробництв. Головною особливістю програм регіонального розвитку є конструювання такого механізму, за допомогою якого можна буде забезпечувати рух в заданому напрямі. При цьому цільовою установкою регіональних програм є продукування і примноження суспільних благ. Програма є особливим механізмом економічної дії, призначеним для вирішення найбільш складних, багатоаспектних і довгострокових завдань розвитку регіону. За своєю сутністю програма – це комплекс різноманітних заходів, що чітко взаємопов'язані за цілями, термінами, ресурсами, виконавцями, відповідальними особами і т. д. Будь-яка програма регіонального розвитку повинна включати два основні блоки: перший – інституційний, такий, що містить правила перетворень, спрямованих на зміну практики використання окремих елементів продуктивних сил на даній території; другий – інвестиційний, який включає основні напрями використання окремих елементів продуктивних сил за рахунок інституційних змін.

Система оперативних планів розвитку регіонів є набором заходів, покликаних забезпечувати координацію зусиль усіх учасників виробничих стосунків на регіональному рівні, а також формування компромісу між державою, населенням і бізнесом відносно певних макроекономічних пропорцій у короткостроковому періоді (від 1-го до 3-х років). Це система рекомендаційно-стимулятивного планування, що ґрунтується на результатах узгодження основних позицій регіонального розвитку. Основною формою оперативного планування є наявність планів-контрактів, у яких фіксуються певні умови, дотримання яких дозволяє суб'єктові господарювання отримувати фінансову та іншу підтримку в разі виникнення певних обставин. Власне оперативне планування – це планування без директивних завдань, за якого використовуються методи непрямого економічного регулювання.

Таким чином, щоб змінити ситуацію на краще за допомогою використання інструментарію економічного регулювання розвитку регіонів, пріоритетними мають бути дії, спрямовані на зміну основних констант економічного та соціального розвитку регіону.

Однією з умов дієвого економічного регулювання розвитку регіонів є узгодження цілей і пріоритетів розвитку. До сфер пріоритетного регулювання можуть бути віднесені, по-перше, забезпечення соціальної підтримки і безпеки населення регіонального соціуму, по-друге, сприяння розвитку підприємництва як основи життєдіяльності населен-

ня, по-третє, підтримка спрямованості населення на зростання доходів та ін.

Дієве економічне регулювання регіонального розвитку стає можливим, коли використання кожного окремого інструменту (методу) супроводжується не лише формуванням, але й чітким дотриманням відповідних умов. Такі умови перетворюються на своєрідне внутрішнє середовище, в якому стратегії, прогнози, стратегічні плани, програми й оперативні плани виглядатимуть природним їх доповненням і не породжуватимуть виникнення можливих суперечностей між учасниками суспільних відносин.

Література: 1. Пчелинцев О. С. Регулирование воспроизводственного потенциала территории как основа региональной политики / О. С. Пчелинцев, В. Я. Любовный, А. Б. Воякина // Проблемы прогнозирования. – 2000. – № 5. – С. 62–68. 2. Татаркин А. Местное самоуправление в системе стратегий социально-экономического развития регионов России / А. Татаркин, В. Бочко // Федерализм. – 2008. – № 4. – С. 69–84. 3. Груздев А. Стратегия развития региона: цели, преимущества, технология разработки / А. Груздев // Общество и экономика. – 2008. – № 1. – С. 115–120. 4. Попович А. М. К вопросу формирования и реализации стратегии развития промышленности региона / А. М. Попович // Экономика и управление. – 2006. – № 2 (23). – С. 52–56. 5. Бабаев В. М. Региональный экономический розвиток в контексті проведення економічних реформ в Україні / В. М. Бабаев, Л. А. Биченко // Економічний часопис-XXI. – 2011. – № 1–2. – С. 20–22. 6. Гавкалова Н. Л. Економіка регіонів України: особливості розвитку [Електронний ресурс] / Н. Л. Гавкалова // Економіка розвитку. – 2013. – № 2 (66). – Режим доступу до журн.: http://www.ed.Ksue.edu.ua/ER/knt/eu132_66/e132gav.pdf. 7. Стратегії розвитку регіонів: шляхи забезпечення дієвості: збірник матеріалів "круглого столу" [Електронний ресурс] / за ред. С. О. Білої. – К.: НІСД, 2011. – 88 с. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua>. 8. Курочкина А. А. Стратегическое регулирование развития рекреационной зоны в регионе [Электронный ресурс] / А. А. Курочкина, О. А. Яброва // Проблемы современной экономики. – 2007. – № 1 (21). – Режим доступа к журн.: <http://www.m-economy.ru/art.php?nArtId=1251>. 9. Жук В. А. Новые формы управления финансами в регионе / В. А. Жук, А. М. Ходачек // Инновации. – 2005. – № 7 (84). – С. 40–43.

References: 1. Pchelintsev O. S. Regulirovanie vosproizvodstvenogo potentsiala territorii kak osnova regionalnoy politiki / O. S. Pchelintsev, V. Ya. Lyubovnyy, A. B. Voyakina // Problemy prognozirovaniya. – 2000. – No. 5. – P. 62–68. 2. Tatarkin A. Mestnoe samoupravlenie v sisteme strategiy sotsialno-ekonomishkogo razvitiya regionov Rossii [Local Self-Government in the System of Strategies of Socio-Economic Development of Regions of Russia] / A. Tatarkin, V. Bochko // Federalizm. – 2008. – No. 4. – P. 69–84. 3. Gruzdev A. Strategiya razvitiya regiona: tseli, preimushchestva, tekhnologiya, razrabotki [Strategy of Development of a Region: Aims, Advantages, Technology of Development] / A. Gruzdev // Obshchestvo i ekonomika. – 2008. – No. 1. – P. 115–120. 4. Popovich A. M. K voprosu formirovaniya i realizatsii strategii razvitiya promyshlennosti regiona [To the Question of Formation and Realization of the Strategy of the Region's Industry Development] / A. M. Popovich // Ekonomika i upravlenie. – 2006. – No. 2 (23). – P. 52–56. 5. Babaev V. M. Regionalnyi ekonomichnyi rozvytok v konteksti provedennia ekonomichnykh reform v Ukraini / V. M. Babaev, L. A. Bychenko // Ekonomichnyi chasopys-XXI. – 2011. – No. 1–2. – P. 20–22. 6. Havkalova N. L. Ekonomika rehioniv Ukrainy: osoblyvosti rozvytku [Economy of Ukraine's

Regions: Development Peculiarities] [Electronic resource] / N. L. Havkalova // *Ekonomika rozvytku*. – 2013. – No. 2 (66). – Access mode to Journ. : http://www.ed.Ksue.edu.ua/ER/knt/eu132_66/e132gav.pdf. 7. *Strategii rozvytku rehioniv: shliakhy zabezpechennia diievosti. Zbirnyk materialiv "kruhloho stolu"* / za red. S. O. Biloi. – K. : NISD, 2011. – 88 p. – Access mode : <http://www.niss.gov.ua>. 8. Kurochkina A. A. *Strategicheskoe regulirovanie razvitiya rekreatsionnoy zony v regione* [Strategic Regulation of a Region's Recreation Zone Development] [Electronic resource] / A. A. Kurochkina, O. A. Yabrova // *Problemy sovremennoy ekonomiki*. – 2007. – No. 1 (21). – Access mode to Journ. : <http://www.m-economy.ru/art.php?nArtId=1251>. 9. Zhuk V. A. *Novye formy upravleniya finansami v regione* / V. A. Zhuk, A. M. Khodachek // *Innovatsii*. – 2005. – No. 7 (84). – P. 40–43.

Інформація про автора

Медвідь Вікторія Юрївна – канд. екон. наук, доцент кафедри економіки підприємств Донбаської національної академії будівництва і архітектури (86123, Україна, Донецька обл., м. Макіївка, вул. Державина, 2, e-mail: viktoryamedved@mail.ru).

Інформація об авторе

Медведь Виктория Юрьевна – канд. экон. наук, доцент кафедры экономики предприятий Донбасской национальной академии строительства и архитектуры (86123, Украина, Донецкая обл., г. Макеевка, ул. Державина, 2, e-mail: viktoryamedved@mail.ru).

Information about the author

V. Medvid' – PhD in Economics, Associate Professor of the Department of Economy of Enterprises of Donbas National Academy of Civil Engineering and Architecture (2 Derzhavin St, 86123, Makiivka, Donetsk region, Ukraine, e-mail: viktoryamedved@mail.ru).

Рецензент
докт. екон. наук,
професор Гавкалова Н. Л.

Стаття надійшла до ред.
03.03.2014 р.

ДЖЕРЕЛА ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ РЕГІОНАЛЬНИХ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЄКТІВ

УДК 336.6

Ковальчук В. А.

Визначено інвестиційні проекти, яким надано статус "Регіональний проєкт", а також проекти, що забезпечать розвиток провідних кластерів регіону. Виявлено перспективи формування кластера для фінансового забезпечення регіонального інвестиційного проєкту "Село майбутнього". Визначено потенційні підприємства-учасники кластера. Розроблено алгоритм прийняття суб'єктом господарювання рішення щодо участі в реалізації інвестиційного проєкту. Виявлено потребу у фінансових ресурсах приватних інвесторів для реалізації проєкту "Село майбутнього". Здійснено аналіз потенційних джерел власних фінансових ресурсів для забезпечення реалізації проєкту "Село майбутнього". Запропоновано організаційно-правову форму реалізації проєкту.

Ключові слова: фінансове забезпечення, регіональний інвестиційний проєкт, інвестиційні ресурси, кластерний механізм.

ИСТОЧНИКИ ФИНАНСОВОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ РЕАЛИЗАЦИИ РЕГИОНАЛЬНЫХ ИНВЕСТИЦИОННЫХ ПРОЕКТОВ

УДК 336.6

Ковальчук В. А.

Определены инвестиционные проекты, которым присвоен статус "Региональный проект", а также проекты, которые обеспечат развитие ведущих кластеров региона. Выявлены перспективы формирования кластера для финансового обеспечения регионального инвестиционного проекта "Деревня будущего". Определе-